

ماقسات كادىرقان ۇلى

قابىقنا

شىنجاڭ ھالىق باسباسى

ماقسات كادىرقان ۇلى

قابىغىنا

شىنجاڭ ھالىق باسپاسى

۲۰۰۸ ئۆزىمىز

图书在版编目 (CIP) 数据

旋律:哈萨克文/马合沙提著. — 乌鲁木齐:新疆人民出版社,2008.12

ISBN 978—7—228—12213—4

I. 旋… II. 马… III. 诗歌 —作品集—中国—当代—哈萨克语(中国少数民族语言) IV. I227

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2009) 第 001862 号

责任编辑:赛力克

责任校对:马吾提

封面设计:阿里甫

旋律 (哈萨克文)

马合沙提 著

新疆人民出版社出版发行

(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮编:830001)

乌鲁木齐光大印刷有限公司印刷

《阿徕》电脑排版中心排版

850×1168 毫米 32 开本 10.625 印张

2008 年 12 月第 1 版 2008 年 12 月第 1 次印刷

印数:1—3000

ISBN 978—7—228—12213—4

定价:30.00 元

جاۋاپتى رەداكتور: سەرىك باقتقان ۇلى
جاۋاپتى كوررەكتور: مەۋلىت شارپ ۇلى
مۇقاباسىن جوبالاعان: عالىپ شاھ

تەتقىقاتچى: ھەمەت

تەتقىقاتچى: ھەمەت

تەتقىقاتچى: ھەمەت

قايتىدا

*

شىنجاڭ خەلق باسپاسى باستىرىپ، تاراتتى
(ئۇرۇمچى قالاسى ۋىتۇستىك ازاتلىق كوشەسى 348 - ئۇلا)
ئۇرۇمچى گۇاڭدا باسپا شەكتى سەرىكتىگىندە باسلىدى
«اراي» كومپيۇتەر باسپا ورتالىغىدا تەرىپلىپ، بەت جاسالدى
فورمات: 1/32 1168×850، 10.625 باسپا تاباق
2008 - جىل، جەلتوقسان، 1 - باسپاسى
2008 - جىل، جەلتوقسان، 1 - باسلىقى
تيراجى: 3000 — 1

ISBN 978—7—228—12213—4

باعاسى: 30.00 يۋان

العبيد عسوز

كوك عيسى م كولدەك ۇلانى،

کوپ و نوردک فیرانی

ھەسەمبەك پانار ۇلى

ەندى - ەندى ەس بېلىپ، ەتەك جاۋىپ، باستاۋىش مەكتەپتىڭ

ۋېلىنىڭ ۋىنگىر كولى جەاسىندە سارقاتاي دەرياسى قىسقىنىڭ قىر
جەلىندە قارا قۇمنىڭ تۈپىدە كى قىستاۋدا قىستايىتىن . وسى قارا قۇمدى

قازىرگە دەيىن سول ئوڭىرەكتىگىلەر «پاناردىڭ قارا قۇمى» دەپ اتايدى. جەردىڭ تۆڭكەلىگى سەنشالىق، قارىغان، چىڭغىل، سەكسەۋىلدەن تۈيە كۆرىنبەۋىشى

دهی. قویان، قارقویریق دهگندهر قویشا ورهتسن. مهن «ا» دهگهن ارپیتی سول

سول بالالىق شاعىمنان تانىسپىن.

توڭ ايرىغان، قىرماندا ءدان ساپىرغان بەلدى مۇشەسى. سول كەزدە ءنن

هت قولا عیمنهن هستیپ کورمه سه م ده، «أُنشی ماقسات» ده گهن ات یال بالاییق که ز منهن باستاپ قولا عیما تانس بولعان، اثره تیشا مؤشله ری

كەلپ قوي قورامىزدىڭ استىن ويىپ، جارغان بۇرۇمىدىن باسلىغان

باسىندا تراكتورىن گۈربىلەتەپ جەر جىرتىپ، تىڭاڭا شىپ جۈرەدى،

سونان كورەمەن. ماقسات جاس كەزىندە قىزىل شىرايلى، جۇمىر دەنەلى، قويۇ قاستى، «جىگىتنىڭ قايسى دەسە، مەناۋ» دەگەندەي كەلبەتتى ازامات بولاتىن. ول تۇستا مەلەن ماقساتنىڭ ءانىن تىڭدالغاننان گورى ايداپ جۇرگەن تراكتورى تاڭسىق سەزىلەتىن. بالا كەزدە وگىز اربىلا وتىرۋدىڭ ءوزى ۇلكەن مارتەبە عوي شىركىن.

ماقساتنىڭ ءادىلخان، باقىتبەك، ايقىنبەك دەيتىن بىلەرى بولدى. مەن ادىلخانەن، باقىتبەكپەن اسىعىمىزدى، كاگارىمىزدى ويناپ، تاي - قۇلىنداي تەبىسپ بىرگە ءوستىم.

ماقساتنىڭ اكەسى كادىرقان ەلىكباي ۇلى مەن اپاسى قامىلا قوشىباي قىزى تاسىعان داۋلەتى بولمەلەن، ارا - تۇرا جايلاۋعا شىققانى بولماسا، نەگىزىنەن كۈبىندە وي جايلاپ ەلدىڭ جۇمىسىن كۈتەرەمگە الپ، كىرىشىن قۇيىپ، تارى سالىپ، باسقارارعا الاقان جايماي، ءوز تىرلىكتەرىن وزدەرى كورىپ، الەن تارىسىنا مال - سۇل ايرىباستاپ، كۈجە - قاتىعىن، سۈيىمىن ايرىپ، قوڭىر قالتا تىرلىك كەشىرگەن جاندار ەكەن. بۇل كىسىلەرگە الالا تالالا ۇلكەن داۋلەت سىلاماسا دا، ءىل - جاق سىلاپتى. كادىرقان ەر تۇلعالى، قارۋلى ادام بولسا كەرەك، توپتى ورتالاردا ات ۇستىندە قولنا تۇسكەن قايسىتى بەرمەي، ءوز ورتاسىندا «قايسىشى كادىرقان» اتالىپتى. قازىر بۇرىلتوعاي اۋدان قالاشىعىنىڭ قىس وڭتۇستىگىندە «كادىرقان تۇكىپىرى» دەيتىن جەر اتى دا بار. ال اپاسى قامىلا ولەڭ، قىسا، جاڭىلتپاش، تاقپاق، ءازىل - وسپاق ايتۇعا تۈتەنشە اۋەس بولىپتى، ءىپتى، ءوز ورتاسىندا ايتىسقا دا ءتۇسىپ جۇرپىتى.

«قالقامان - مامىر»، «قوزى كورپەش - بايان سۇلۇ» سياقتى قىسا - داستانداردى بالا كەزىمدە سول كىسىنىڭ اۋزىنان ەستۋشى ەدىم، - دەيدى ماقالڭ ولەڭ - جىر، تاقپاق - جاڭىلتپاشپەن اپاسىنان اۋىزدانغانىن ايتىپ،

ماقالڭ ءوزىنىڭ ءىلدى - جاقىتى، ءانىشى، ونەرگە بەيىم بولۇنىنىڭ سىرىنا ايدالغاندا: «اللا - تالالا سىلەلەن تابىعى تالانتىم دا بار شىعار بالكىم. سۈيتسەدە

اپام قاميلا مەن جەڭگەم كەرسۇلۇدنىڭ ئىقپالى توتەنەشە كۈشتى بولدى دەپ بىلىمەن. مەن اپامنان كۈرە قالىپ، سانامدا ۋەشقىندىلغان ونەر. وتىن جەڭگەمنىڭ ولەڭشىلىدىگەنە، دومبىراشلىدىغانە ەلىكتەپ ءجۈرۈپ مازداتتىم دەسەم ارتىق ايتقان بولماسىپىن دەپ ويلايمىن. جەڭگەم ات ۋەستىنىدە، جىلقى شەتىنىدە ءجۈرۈپ ەر جەتتى. ولەڭ - جىردى سول كەزدىڭ ورەسى بويىنشا وزىنە بويتۇمار ەتكەن جايى بار. دومبىرائى وتە ادمى شەرتەدى. تامىلجىپ شىعانتىن داۋىسى دا تاماشا، كوپ - كورىم ايتىس اقىنى بولدى. امال ئە؟ دەگانباي كەزىندە ايتىساتىن ورتا بولمادى. ەگەر، سول كەزدە قازىرگىدەي ورتا بولسا، قاتاردىلى ءبىر ايتىس اقىنى بولپ جۇرەر ەدى شىركىن. ايتىساتىن، جەتلىكتىن كەزى سويقاندى (مادەنيەت زور توڭكەرىسى) دەيتىن ون جىلعا سوزىلعان اپاتقا تۇرا كەلدى دە، قالپاق كيگىزىلىپ، سوققى كورىپ، جانشىلىپ كەتتى. بويىنا بىتكەن سول تۇما تالانت ونەرنىڭ پايداسىن ەمەس، زىيانىن كوردى» دەپ تۈيدى ويىن. شەھەر ورتالاۋدا وقىپ جۇرگەن كەزىم، اۋدان قالاىشىنىدا نە قىممىل ەكەنى ەستىمە جوق، ايتەۋ ءبىر قىممىل بولدى. سوندا سۇلتانشارىپ اڭساتى ۇلى دەيتىن حالىق اقىنىمەن كەرسۇلۇ ايتىستى. بۇل مەنىڭ ايتىستى توڭغىش تىڭداۋىم بولاتتى. شەھەر جىلدىڭ ۱۹۵۴ - جىلى 1 - تامىز كادىرقان شاڭىراعىندا باسى باقىرداي ءبىر ۇل دۇنيەگە كەلەدى. بالانىڭ اتى ارىميا قۇربىلۇ مەرەكەسىنە تۇرا كەلگەندىكتەن ارىمياەك دەپ قويىلدى، كەيىن «بەگى» قالپ ارىميا بولپ اتالادى، سوڭىندا ماقسات دەپ وزگەرتىلەدى. وسى ماقسات دەيتىن اتىنا ساي ماقسات تاماقساتتى، ارمانشىل ازامات بولپ ەر جەتتى. شەھەر «مادەنيەت زور توڭكەرىسى» كەزى ماقساتنىڭ بالالىق شالى. جۇمىكەن مەن كەرسۇلۇعا قالپاق كيگىزىپ كۈرەسكە تارتىلدى، وندىرىستىك ەڭبەككە ايداپ سالىدى. سول كەزدى ەسىنە العاندا ماقالا: «اعا - جەڭگەمىزدى كۈرەسكە الىپ، وتباسىمىزعا كوڭىلىسىزدىك ورنادى، جاسىدىق، جابىرقادىق. سوندا اپامىز جارىقتىق كەشكە جاقىن بىزگە جاڭىلتىپاش، ناقپاق ايتىپ بەرىپ، كوڭىلىسىزدىكتىڭ بۇلىتىن سەيلىتىپ، جابىرقالان كوڭىلىمىزدى كۈتەرەتسى. كەيدە جاڭىلتىپاشتى

تەز ايتىپ جاڭلىپ قالغانىمىزدا دۇ كۈلىپ ۇمار بولىپ جاتاتىنبىز. قايدان الاتىن بىلمەيمىن، ايتەۋ سول كەزدە ۇبىزدىڭ ۇيدە قازاقتاندا باسلىغان توم - توم روماندار، فاتەفون تاباقتارى بولاتىن. «بالالى ۇيدىڭ ۇرلىعى جاتپايدى» دەگەندىكتەن بولار، بۇل كىتاپتاردى بىزگە ۇستانپايتىن. تەك ونان وقىعاندارىن بىزگە ايتىپ بەرىپ عانا وتىراتىن. سول كىتاپتاردى ەگەردە سول كەزدە كۈلدەنەڭ كۈز بايقاپ قالسا، باسىنا اڭگىر تاياق وىناتارلارنى كەيىن بىلىدىك. *بىلەن رىنقا رىنقا مەن - بەزى* سۈندىقتان كىتاپتار بىزدەن قۇپيا بولادى ەكەن. قازىر ويلاسام «بەتاشاردى بەكەر ايتپايمىز» دەمەكشى، قازاقتىڭ بالالارغا جاڭلىتپاش، ەرتەك ايتقىزۋىنىدا ۇلكەن ۇمان بار ەكەن. مۇنىڭ ۇتىلى جۇمىستۇعا، جاتتاۋ قابىلەتىن جوعارىلاتۇعا، وي - ۇرىستى كەڭەيتۈگە پايداسى ەركەشە زور بولاتىن كۆرىنەدى. مەنىڭ وزىمشە تىلىگە ۇرامدىلىعىمدا، ونەرگە بەيىمدىلىگىم دە سول بال بالالىق شاقىتلى جاڭلىنىدى تارىيەدەن ساباقتالىپ جاتقان شىعار - اۋ دەپ ويلايمىن» دەيدى ۇلكەندەرگە بورىشتىلىق ۇبىلىرىپ. وسلايشا ايلاردىڭ اۋناپ، جىلداردىڭ جىلىسىپ وتۇمەن كۈيكى تىرلىك ۇز زاڭدىلىعى بويىنشا قايتالانىپ جاتتى. *بەزى* ماقاڭ ورتالاۋدى تاۋىسقان سولڭ وندىرىستىك ەڭبەككە قاتنىلاسىپ، جەر قىرتىسىن كەستەلەگەن ەگىنشى بولىپ شىعا كەلدى. اتىزدا اق ۇبيدايدى جايىقالتىپ، قىرماندا ۇدان ساپىردى، نەگە ەكەنى بەلگىسىز، ۇسۋىتىپ ۇجۇرپا حالىق مۇعالىمى بولعىسى، مال شىپاگەرى بولعىسى، تراكتورشى بولعىسى كەلدى. اقىرى سالىمى تراكتوردان بولسىپ، تاڭ سارىدە اۋىل اسپاننى تىترەتىپ تراكتور ايدادى، قارا جەردىڭ قىرتىسىن ايمىرىپ جەر جىرتتى. ۇسۋىتىپ جۇرسە دە كەز نايىعا (لابا) قۇلاسىن توسەپ، ۇان ونەرلەنە سىلەكەيى شۇبىرىپ قىزىقتى (ول كەزدە اۋىل - قىستاقباردا رادىيونى ۇبىر جەردەن باسقارىپ، ۇار ۇيگە كەرناي ارقىلى تازاتىلاتىن). ۇالىوللا ۇسادۋاقاس ۇلى، چاڭ لىشانداردىڭ جازعان اندەرىن تىڭداپ، ۇان شىرقالان انىشلەر مەن كومپوزىتورلارغا تابىندى. ايتەۋىر بەلگىسىز ۇبىر سىقىرلى كۇش ماقاڭدى ازىنگە اۋىستەندىرە بەردى. *بىلەن رىنقا رىنقا مەن - بەزى*

[illegible]

قەلەز جازىپ بەرىپ، «ئىزدەگەندەرگە وسىنى كۆرسەت» دەپ تاپسىردى. وسىلايشا، سول جولعى قۇغىننان ماقاڭدى مۇراتخان اكىم ارشالاپ قالدى. وسى ساپارىندا ماقساتتىڭ سالىمى انىن بولدى. شايىمۇراتنىڭ دومبىرامەن سۈيەمەلدەۋىنىدە تۇڭغىش رەت سالىغا شەخىپ تۇساۋىن كەستى. ەشقانداي تۇزەۋ - كۈزەۋ كۆرمەگەن كۆركىرەگەن تابىعى دالا داۋىسى التايداعى ەان - كۆي ونەرنىڭ كوشىن جەتەلەپ جۇرگەن چاڭ لىشان، ۋالىيولا، رۇستەم سىياقتى ازاماتلاردىڭ قۇلاعىن ەلەكەتكىزدى. كەشكى شەلىن ورتالاردا ەان سالىدىرىپ كۆرۈپ، اىماقتىق وىسەن - ساۋىققا بارىپ ەاننى بولۇغا جولداما بەردى. ماقاڭ انىن تاڭدالىپ، سۈرپىتالغان ەاننى - كۈيىشى، اقىنداردىڭ قاتارىندا التاي قالاسىنا بارىپ ونەر كۆرسەتۋ تولىمىدىلىغىن الدى. التاي قالاسىنداعى خالىق الاڭىندا تەلى سول شايىمۇراتنىڭ دومبىرامەن سۈيەمەلدەۋىنىدە، بالۋان داۋىسىمەن تاۋ قالاسىنىڭ اسپانىن تەربەدى. قىران وزەنىنىڭ جەلسىنان سۋالىپ قايتقان بويىچە تەكەندەر يىقتارىنداعى اپكىشتەرسىن الا تۇرۇغا دا ەات قىلماي تەكەسىنەن تەك تۇرىپ انگە قۇلاق ەتۈردى.

ماقسات ونەر دەگەن ولكەنىڭ قاقپاسىن مەنە وسىلايشا كەلىپ قاقتى. التايدا ەاننى بولىپ ەجۇردى، ەار جەردە بولغان كونسەرتنىڭ ساپارلاردا ەان سالىدى، تەترگە شىقتى. ەبراق ماقاڭدا تۇراقتى قىزمەت جوق ەدى، تۇرمىستا ەبىر كىسىدەي قىيىنشىلىق تارتتى. ەاننى ايتا ەجۇرىپ كۇلدى - كۆمەشتىك تۇرمىسپەن ەكى جىلدى وتكىزدى.

1976 - جىلى ماقاڭا ەومىر ساپارى كىينە دەيتىن ولكەنىڭ قاقپاسىن يىقارا اشتى. قاڭتاردا التايغا ەراشىدا قاسىم قىزى شىنجياڭ تىيانشان كىينە ستۇياسىنا 15 داۋىس اكتەرنى الۇعا بارادى. مارقۇم ەراشىدا اپاي الاتىن ادامنىن تۇراقتاندىرىپ بولغان سولڭ، كۈيەۋى قالىيولا نۇرتازا ۇلىنىڭ جولعا شەعارداي تاپسىرىعى بويىنشا ماقساتتى ئىزدەپ تاپتى. ماقالا وقىتىپ كۆرۈپ، داۋىسىن ەركەشە ۇناتتى. امال نە، الاتىن ادام تولىپ كەتكەن، ارتىق ادام الۇ ەراشىدا اپايدىڭ قولىنان كەلمەيدى. «جولى بولار جىگىتتىڭ جەڭگەسى الدىنان شەعادى»

دەمەكشى، ايتەۋ ماقالڭ تەبىرىققا تەرەلگەندە، بىر قۇتقارۋشى جولغا قالاتىن ادەتى بار سياقتى. ءدال سول كەزدە التايغا قىزمەتپەن اۆتونوميالى رايوندىق پارتكومنىڭ سول كەزدەگى ورىنباسار شۋجيى، جانابىل اعا بارا قالماسى بار ما؟ راشيدا اپاي ماقساتتى ەرتىپ جاكەڭنىڭ الدىنا بارىپ ارتىق بىر ادامدى بەكىتتىرىپ الادى. سونان ماقالڭ كۆرپە - جاستىعىن ئىڭعايلاپ، وزىمەن 16 بالا بولسىپ، 16 - قاڭتاردا ءۇرۈمچىنى بەتكە الپ جولغا شىقتى. وسى ساپارىنىڭ تەك ءۇرۈمچىگە عانا ەمەس، ەنەر ولكەسىنە ساپار بولار. سول كەزدە ماقاننىڭ ءوزى دە تولىق سەزىپ بىلە قويماغان شىعار - اۋ. ەمەس ماقسات مەنە وسىلاشا ۇلكەن ەنەر ورتاسىنا، ۇلكەن مادەنيەت ورتاسىنا كەلىپ قوسىلدى. ايگىلى اۋدارماشى ناريمان جابىلتاي ۇلى، رەجىسسور، اۋدارماشى، كىنو اكتەرى راشيدا قاسىم قىزى سياقتى ە بىر ەنەر ادامدارمەن تانىستى، قىزمەتتەس بولدى، ەنگە الدى. كىنو دەيتىن ەمدىك ەنەردىڭ الپەلىك ساۋاتىن وسىدان باستادى. 1976 - جىلدىڭ جازىندا بەيجىڭنەن شەتەلدەرگە قاراتىلعان قازاقشا رادىيو قۇرىلاتىن بولسىپ، سوعان قىزمەتكەر تاربيەلەۋ ماقساتىمەن شىنجياڭ داشۋەگە حانزۇ تىلىن ۇيرەنۋگە 40 نەشە بالا قابىلداندى. سول قاتاردا ماقسات تا بار ەدى. ولار وقۇلار. ەن قىپ حانزۇشادان ساۋات اشىپ، بىلىم الدى. ەگەر دە جىگىتتەردىڭ تاپقان قالىڭدىقتارى، قىزداردىڭ تاپقان جىگىتتەرى بولسا بىرگە بەيجىڭگە الا كەتۋگە قولايلى بولۇ ۇشىن توي جاساپ الۇ تاپسىرىلدى. وسى ورايدا بۇرىلتوعايدىلى زاۋرەش حاكىم قىزمەن ۇلعداسى بويىنشا باسنا ۇي تىگىپ، باۋرىنا قازان استى. بىراق كەيىن بەيجىڭنەن شەتەلدەرگە قاراتىلعان رادىيو قۇرىلمىتىن بولدى دا، جەر - جەردەن كەلگەن وقۇشلار كەلگەن جەرلەرىنە قايتتى. ماقالڭ تىلى سول تىيانشان كىنو ستۇدىياسىندا قالىپ جۇمىسىن جالعاستىردى. ماقسات وسى كەزدەرىن ەسكە العاندا: «سول كەزدە باسقا ازاماتتارغا قاراعاندا مەندە ەكى ءتۈرلى ارتىقشىلىق بولدى دەپ ويلايمىن. بىرى، بالا كەزىمدە جاتىلعان جاڭىلتپاش، تاقپاق، قىسالارمەس قاتتى. بىلىم

يىكەمدى بولدى، سىنەريالار داغى وزىمە تىگەن رولدىڭ سوزدەرىن وڭاي جاتتاپ الپ «جۇردىم. ەندى ەبرى، التايدا ەكى جىل تۇرىپ، ەنان ايتىپ، كۈرە قالغانىمنىڭ پايداسىن كوردىم. وسى ارتىقىشلىقتار بىمنىڭ ارقاسىندا كاسپىكە تەز جەتىلدىم. مەكەمە باششىلارنىڭ كوزىنە دە تەز ەتۈستىم. ولار مەنى رەجىسسورلىققا تاربىيەلەدى. ول كەزدە توڭكەرىستىك فىلىمدەرگە كوپىرەك داۋىس بەردىك. سوندا ەبىز الدىمەن فىلىمدەگى باس رولداغلارنىڭ داۋىس مانەرىنە كوڭىل بولەتتىمىز. ماسەلەن: ماۋ زىدۇڭ، جوۋ نىلاي، چىن يى سياقتى كۈسەمدەر توڭىل جەرگىلىكتى اكسەنتتە سويلەيدى. ەبىز داۋىس بەرۈشىلەردى سوعان قاراي ورنالاستىرامىز. مەن 30 نەشە جىلدىق داۋىس بەرۈدە ماۋ زىدۇڭ، چىن يىلەرگە داۋىستى ەوزىم بەردىم. بۇل جايىندا مەملەكەتتىك سىيلىقتارعا دا يە بولدىم» دەيدى انبا سۈتىمەن جەتىلگەن بەيىمدىلىگىنە رىزاشلىق ەبلدىرىپ،

ەندىگى جەردە ماقاڭنىڭ دەكتورلىق ۇنى اشىلا ەتۈستى. داۋىسى كينو ەكرانى ارقىلى قالىڭ ەگىنىشى - مالشىلارعا تانىس بولا باستايدى. ماۋ زىدۇڭ، چىن يى سياقتى مەملەكەت باششىلارى ماقاڭنىڭ ۇزىنان قازاقشا سويلەدى. مۇنان سىرت، رادىودا «قالىڭ ورمان، قارلى دالا» سياقتى توم - توم رومانداردى ماتىنىنە كەلتىرىپ وقىپ، نىڭدارماننىڭ قۇلاق قۇرىشىن قاندىرىپ، قوڭىر اۋلاغان قوڭىر داۋىسى ارقىلى كوپكە تانىلدى. تابىعى تالانتىنىڭ كادەگە جاراعاندىغان بولسا بولار، كوڭىلى جاي تاۋىپ، يىعى كۈتەرلىك ەتيە باستايدى. الدىڭعى بۇنى ەلا - اپىلارنىڭ باۋلۇنىدا ماقسات رادىو تەاترىنا قاراي دات باسىن بۇردى. «جۇمىلا كۈتەرگەن جۇك جەڭىل» دەمەكشى، كوپ بولپ جۇمىلۇنىڭ ارقاسىندا «التىن بالىق»، «مەدۋزادا نەگە سۈيەك جوق»، «بەيجىڭنەن كەلگەن تەكسەرۈشى» سياقتى 20 نىڭ ۇستىنىدە رادىو تەاترىن قازاقشالاپ، ەفپىرگە شىعارپ، كوڭىلدىڭ كوك چيەكتەرىن كوگەرتتى. بۇل رادىو تەاترلەرى ۇزىندان ۇزىغا اڭىز بولپ تارادى. ۇزى شاپسۇلتان قىزىر ۇلىنىڭ «دابىل» رومانى مەن مىلەز رازدان ۇلىنىڭ «الاقان تاپى قالغان جەر» دەيتىن اڭگەمەسىن وزگەرتىپ «نۇز تۈلىكتەرى»، «كەنشەن

توغانى» دەگەن ئېپەن رادىيو تەاترىنا اينالدىرىپ، رادىيودا جاريلاپ وسى ونەر ولكەسىنە سوقپاقتاپ چول سالۋعا ءبىز كىسىلىك ماڭداي تەرىن توكتى.

1975 — 1976 — جىلدار بولسا كەرەك، ەل جايلاۋدان تۇسكەن قوڭىر كۈز. باستاۋىش وقىپ جۇرگەن شاعىم. سار تاقتايدىڭ قىر جاعىنداى سىيرلى اۋىلدا اعاششى قاپان دەيتىن ادامنىڭ شاڭىر اعىندا توي بولدى. نە توي ەكەنى ەسىمدە قالمايتى، ءبىزدىڭ ءوي دە جايلاۋدان ءتۇسىپ، وسىنداى سىيرلى اۋىلعا اۋىل ءوي قونعان. «تويغا اتاقتى دومبىراشى داۋلەت حالىق ۇلى كەلىپتى، ول كىسى دومبىراى باشبايىمەن شەرتەدى ەكەن، يىعىنعا قويىپ شەرتەدى ەكەن» دەي مە، ايتەۋ گۇ — گۇ ەتەدى. ول كەزدە ءبىز سياقتى سۇ مۇرىندارعا بوسىلغان اتتاۋ تولىمدىلىعى قايدان بولسىن. توپىرلاپ كىلىز ءۇيدىڭ سىرتىندا ءجۇرمىز، جابىقتان سىعالايمىز. «حاللىق اقىنى سولتانشارىپ اڭساتى ۇلى مەن ماقسات تابار ەكەن» دەيدى بىرەۋلەر. سولتانشارىپتىڭ سوتسىيالىستىك شات زاماندى جىرلايتىن «قۇيرىعى تەگەنە دەي، جونى جالپاق، تەڭىسەلىپ — تەربەتلىپ باسادى الشاق» دەپ بۇرىلتوعاي تەگەنە قۇيرىق قويىن ولەڭگە قوساتىن ءانى شىرقالىپ جاتتى. ماقسات تابىر نەشە ءان ايتتى. «شاكىم نەشە» ن بۇل مەنىڭ ماقساتتىڭ ءانى كىلىز ءۇيدىڭ سىرتىنان تۇڭغىش رەت تىڭداۋىم ەدى. «نەلا سىبال مىنا، پايلىڭ رىتقەلەپ نىلقانلىق پىتىڭ» ەكىنشى، اۋدان قالاشىعىندا ورتالاۋ وقىپ جۇرگەن شاعىم. اۋداندىق وقۇ — ارار تۇمەكەمەسىندە ولەڭ — جىرعا جانى قۇمار، قولىنان رادىيو تۇسپەيتىن زاڭقان دەيتىن ادام بولدى، ايەلى بلعىزا ءبىزدىڭ خىمىيا مۇعالىمىمىز، ۇيلەرى مەكتەپتىڭ بىشىندە بولاتىن. ءبىز كۈنى كەشتە زاڭقاننىڭ ۇيىنە ماقسات كەلىپتى دەگەندى ەستىدىك، «ماقسات ءان ايتقاندا تەرەزەنىڭ اينەگى دىرىلدەپ، ءىلۋلى تۇرعان نارىسلەر قوزعالىپ تۇرادى ەكەن» دەگەن سياقتى سوزدەر بالىعىن بالالىق كوڭىلىگە ارقاۋ بولپ، ءسوز كورىگىن باسىپ جاتىرمىز. سويتە — سويتە زاڭقان اعانىڭ ۇيىنىڭ ارتقى تەرەزەسىنىڭ سىرتىنا بارىپ جىيالىدىق. «اىپ مىڭ مىڭ» كۈن كەش، تەرەزەدەن سىعالايمىز، امال نە، قوناق وتىرعان ۇيگە كىرە

المادىق. ماقسات ئان شىرقاپ جاتىر. تەرەزەنىڭ سىرتىنان تىڭداپ، «سىر سۆششە، بۇزاۋمۇز جالايدىنىڭ» ايلەن قۇشپ بىز جۇرمىز. بۇل كۈنى ئان كوپ ايتىلدى. ماقاڭنىڭ ئانى تىڭداۋىم بىرىنىشى كىز ئۇيدىڭ سىرتىنان بولدى دا، ەكىنىشى تام ئۇيدىڭ سىرتىنان بولدى.

قۇدايغا شۇكىر، بىزگە سىرتىنان تىڭداۋدى جازىپ قويماپتى، ەرەجەتپ ۇرىمىگە كەلگەن سولڭ تىزەلەسىپ قاتار وتىرىپ تىڭدايتىن بولدىق. بوي ۇيرەلەسىپ، جاس پارقىمىز ۇمىتىلىپ دوس، تۇس بولپ كەتتىك. ويتكىنى، بۇل شاقىتا مەن دە ات تۇيلىن باسىپ قالغان ەدىم.

ماقاڭ 1984 - جىلى جۇمىس بابىمەن التاي قالاسىنا باردى، قىران وزەنى جىلەسىندىلى قوناق ۇيگە ئۇستى. ماقاڭ وزەنىڭ گۈربىلمەن، بۇلبۇلدىڭ سايرىغان ۇنمەن ەرتە وياندى. تۇنىق اۋادا تىنچىپ، سەرگىپ قالسىپتى. بالكونغا شىيىپ ۇزاق تۇردى. بىراق بەكەر تۇرغان جوق، ساناسىنا ئان، ولەڭ ورالىپ تۇردى. سىزىمنىڭ بەسىگىندە ئان ئىگىلاپ جاتتى. مېنە دال وسى كۈنى ماقاڭنىڭ تۇڭغىش ئانى - «قايتقا»

ولەڭمەن قوسا دۇنيەگە كەلدى. ماقاڭ كومپوزىتورلىقتىڭ، اقنىدىقتىڭ ەسىگىن وسىلاشا «قايتقا» انىمەن اشتى. بۇل كىسىنىڭ بىر قاسىيەتى ئانىنىڭ مۇزىكاسى مەن ولەڭىن قاتار جازاتىنى. الدىمەن كوكەيىن تۇرتىپ وياتقان ىرعاقتى ئىلىداپ، انىگە سالىپ الادى دا، ونان سولڭ تەكىسىن ويلاپ قوسا جازادى. قازىرگە دەيىن ولەڭمەن قوسا 10 ~ 15

ئان جازدى. جازىغان اندەرىنىڭ بارلىعى دا تىڭدارماننىڭ كوڭىل ئورنىنە جول الىپ، جىلى قابىلدانىپ جۇر. مۇنان سىرت، كەزىندە بىرگە بولپ، ۇمىردىڭ اششى - تۇششىسىن بىرگە كورگەن اياۋلى اعالارنى ەسكە الىپ، «سالىنىش ەكەن سول بىر كەز»، «بىر داۋىردىڭ

مولدىرەگەن اسپانى ەدىك» سىياقتى ەسسەلەر جازىپ، ەسسە دەيتىن جانىغا دا ئىز سالىپ ۇلگىردى.

ماقسات ەندىگى جەردە ات باسىن قازاق ۇمىرىندە كىنو - فىلىم تۇسىرۋگە بۇردى. ۇزى كىنو كاستىبى سالاسىندا ئىستەپ تۇرغان كەزىندە وسى سالادا وزىنىڭ ئىز قالدىرۇغا شاماسىنىڭ كەلىشىشە

ماڭداي تەرىن توكتى. 1997 - جىلى ماقساتنىڭ تىكەلىي ارالاسۇمىن «ساحاراداعى دالەش» دەيتىن ەكى سەريالى تەلە - فيلىمدى الۋ جۇمىسى باستالدى. بۇل فيلىمدى الۋ جۇمىسى دا ايلاننا ساتتى شىعلىپ، اۆتونوميالى رايوننىڭ قاتىستى باسشىلارنىڭ، كورەرمەن جۇرتنىڭ وزىندىك بلعاسىنا يە بولدى.

ماقسات جونىنەن 2004 - جىلى كينو ونەرىنەن سۈبەلى تابىس جىلى بولدى دەسەك ارتىق ايتقان بولماسپىز. ويتكەنى وسى جىلى قازاق ساحاراسىنان تۇسىرىلگەن ماقاڭ جوبالاپ ءارى باس باقىلاۋشى بولعان «كورىكتى مەكەن» فيلىمى نىڭگالاپ دۇنيەگە كەلىپ، ەلىمىز ۇشى - سىرتىندا بەلگىلى ءدۇمپىۋ قوزغالعانى بارشامىزعا ءالمىم. «كورىكتى مەكەن» فيلىمى كورىكتى نارىن قاباننىڭ جايلاۋىندا 2004 - جىلى 18 - ماۋسىمىنان باستاپ كەسكىنگە الىندى. كينو فيلىم قىزمەتكەرلەرى از قارجىمەن 43 كۈن دەگەندە كەسكىنگە الۋ جۇمىسىن ساتتى اياقتاتتى. قۇلجا قالاسىندا، ءۇرمىجى قالاسىندا العاشقى تۇساۋ كەسەرى بولدى. كورەرمەندەر جوعارى بلعالاپ، جىلى قابىلدادى. كوزدەرىنە جاس الىپ، اسەرلى كوڭىل كۈيدە بولدى. ءۇرمىجەدەگى تۇساۋ كەسەرىندە كورەرمەن بولپ كوزىنە جاس العاندارنىڭ ءبىرى مىنا مەنىمىن.

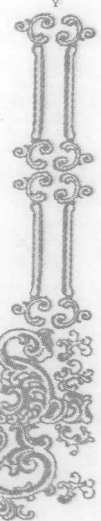
ماقاڭ جونىنەن العاندا 2004 - جىلى 19 - قاراشا ەستەن كەتپەس ءبىر كۈن. ءدال وسى كۈنى ەلىمىزدىڭ سان - ياقالاسىندا ءس ساپارمەن جۇرگەن قازاقستاننىڭ پرەزيدەنتى نۇرسۇلتان ءابش ۇلى نازاربايەۋ پەن حانىمى سارا اپايغا «كورىكتى مەكەندى» قويىپ بەرىپ، جاقسى بلعاسىن الدى. نازاربايەۋ پەن سۆرەتكە ءۇسىپ ەستەلىك قالدردى. ونان دا ماڭزدىسى، «كورىكتى مەكەندى» قازاقستان ەلىنە اپارىپ قويۇعا نۇرەكەڭنىڭ اۋزىنان بەكىم الدى. 2005 - جىلى 7 - اقپان ماقاڭ «كورىكتى مەكەن» قولتىقتاپ، ايروپلانمەن الماتى قالاسىنا بارىپ ءتۇستى. 18 - اقپان كۈنى «كورىكتى مەكەن» الماتى قالاسىندا قويىلىپ، ۇلكەن اڭىس قوزعاپ، ماراپاتتى بلعالارعا يە بولدى. قازاقستان ەلىنىڭ اقپارات قۇرالدارى كينو - فيلىم

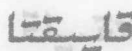

جۈننەندەگى جىلى لەبىزدى، ۈگىتتى شىرقاۋ شەگىنە جەتكىزدى. شىناقى قارىمەن، ۈسنىشا قىسقا ۋاقىت شىندە قازاقتىڭ كۈركەم ساھاراسىن، تاماشا سالت - داستانىن شەبەر بەينەلەگەن كىنو 28 - اقپاندا قازاقستاننىڭ استاناسىندا قويىلدى. تەلى سول بەل، سول ماراپات. ۈسلايشا ماقاڭ «كۈركەت مەكەن» ارقىلى جۇڭگو قازاقتارىنىڭ تۈرمىس جەلدىن شەتەل ھالقىدا تانىتتى.

2006 - جىلى جازعا سالىم ماقىسات شىنجياڭ قازاقتارىنىڭ ۈنەر ادامدارىنان ۈيىمداشقان كۈنسەرتتىك ۈيىرمەنىڭ قۇرامىندا بولىپ گەرمانىيا، فرانسىيا، گوللاندىيا سىياقتى ۈيىرقانشا ەلگە «كۈركەت مەكەن» قورجىنىدا سالا بارىپ كۈرسەتىپ قايتتى. ۈسى جىلى پارتىيا ۈرنالىق كومىتەتنىڭ باس شۈجىي جۇھىنتاۋا ق ش - نا بارغاندا، ۈندا قويلا تىن 4 كىنۈنىڭ ۈبىرى ۈەتەندە «كۈركەت مەكەندى» دە الا باردى.

2006 - جىلدىڭ كۈزىنەن باستاپ ماقاڭ بايىز تاۋىپ تۇرا العان جوق. جۇمىستى التايدىڭ جايلاۋىنان باستادى. قىس تۈسىسىمەن كۈنى «قار قۇالاۋمەن» ۈوتتى. قايدا قالماڭ قار جاۋسا شاتىر - پاتىرىن كۈتەرىپ سونان تاپىلدى. تۈبەسى بىردە التايدىڭ اسقار شىڭدارىنان كۈرىنە، ەندى بىردە بوعداننىڭ قاراعىلى قايتالىدارىنان كۈرىندى. ۈسۈيتىپ ۈجۈرىپ قازاق مالشىلارى مەن ساقشىلاردىڭ تىزە قوسا شايقاس جاساۋىندا زاتىسىز التىن قازۇشىلاردى قۇتقارغان، ۇلتتار نىتىمىلى جىرلانغان «ۈبۈرى سوقپاقتى بوز دالا» دەيتىن كىنو - فىلىمدى ماقاڭ جوبالاپ ۈرى باس باقىلاۋشى بولىپ، 2007 - جىلى 15 - قاڭتاردا سوڭىنا شىعاردى. بۇل فىلىم 2007 - جىلى قىر كۈيەك ايلارىنان باستاپ ەلىمىزدىڭ ۈشى - سىرتىندا قويىلا باستالغان بولاتىن. ماقاڭ 2008 - جىلى 23 - مامىردان 28 - مامىرعا دەيىن ۈسى «ۈبۈرى سوقپاقتى بوز دالاسىن» بايگەگە قوسۇ ماقساتىندا قازاقستاندا «شاكەن جۇلدىزدارى» اتىنداعى الماتى ھالىقارالىق كىنو فەستىۋالىنىدا بولدى. جولى ۈڭىنان بولىپ، اپارغان فىلىمى 1 - دارەجەلى سىلىقتى الپ، سىلىق تۈرىنە كۈتەرىلدى. قازاقستان مادەنيەت جانە باسپا ۈسۈز مينيستىرلىگى ماقاڭدى «مادەنيەت قايراتكەرى» دەگەن

[illegible]